

Lectuur op het net: drie novellen van Axel Jensen

1. Inleiding

Axel Jensen (1955 – 2003) was een Noors auteur die vooral in de jaren 60 van de vorige eeuw veel lezende met een aantal romans die vaak een autobiografische achtergrond hebben.

In Jensens debuutroman Ikaros (1957) is de verteller een naamloze Noor met schrijversambities die over zichzelf zegt:

Jeg tilhører en forvirret **lyssky** generasjon som ikke kan si ordet Gud uten å smile **genert** og si ordet Faen like etterpå. De vakre ordene har mistet sin mening. Selv vår blasfemi har mistet sin mening, den har smeltet inn i vårt liv som en naturlig del av **sproget**, for det er ingen helligdom å **spytte** på og ingen Gud å **fornekte**. Jeg jager efter det vidunderlige, men uten håp om at jeg noensinne skal finne det.

lichtschuwe
= *sjenert*

= *språket*
spuwen
verloochenen

Nadat hem een visum voor Bothan bij Tibet geweigerd is vertrekt hij naar de Franse Sahara om daar de diepere zin van het leven te ontdekken en "For å finne en enklere verden":

Fra nå av overgir jeg meg **på nåde og unåde** til Sahara og lar **djinnene**¹ **styre over**² min skjebne.

onvoorwaardelijk
¹ *in de woestijn levende goede of boze geesten, die tussen engelen en mensen in staan*; ² beschikken over

In Thaza ontmoet hij Nerval, een Fransman die tijdens de Tweede Wereldoorlog in Sachsenhausen opgesloten zat, en die nu zijn tijd in onthechte meditatie doorbrengt.

Net zoals Icaros probeert de ik-figuur het hoogste te bereiken:

Ikaros var eventyrer, og for eventyreren gis de bare én fatal **synd**¹: Ikke **våge**². [...] Alle har vi et labyrint og et fabelvesen på bunnen av oss selv, alle må vi **utfordre** oss selv for å finne oss selv.

¹ zonde; ² durven
uitdagen

En net zoals Icaros valt hij terug op aarde: een woestijnstorm verwoest het door hemzelf gebouwde schamele optrekje en vernietigt zijn manuscript. Heeft hij uiteindelijk gevonden wat hij zocht? Ja en nee, zoals blijkt uit een gesprek met de lokale Franse dokter:

-- Hva hadde du egentlig tenkt å finne her? spurte han. |

[...]

-- Meg selv antar jeg.

[...]

-- Fant du deg selv? spurte legen.

-- Nei, men jeg fant noe annet.

-- Hva da?

-- Jeg fant **De Visers Sten**.

-- Og hvordan ser den ut? Rund eller firkantet.

Jeg **oppfattet** ironien, men brydde meg ikke noe om den.

-- Ingen av delene, sa jeg. – De Visers Sten er den absolute **tomhet**. Det er akkurat som kjernen i en råttne **løk**.

steen der wijzen

begreep

leegte

ui

Waarop de dokter repliceert met:

Oppriktig talt, unge mann, kunne det være nødvendig å legge to tusen kilometer med **ørken** mellom deg og menneskeheten for å opdage dette?

eerlijk gezegd

woestijn

Voor de dokter is de weg die Nerval gekozen heeft in elk geval niet de goede:

Han trodde slett ikke at Nerval hadde funnet nøkkelen til livets **gåte**¹. Tvert imot, Nerval og hans **like-sinnede**² hadde sagt farvel til livet.

¹ raadsel

² gelijkgezinden

Voor hem is "menneskeligheten" (de menslievendheid) belangrijk(er):

Den menneskelighet som gjør det mulig for oss å sitte her og prate sammen. Eller for å si det rett ut: Den menneskelighet som får meg til å reise i flere **døgn** gjennom ørkenen for å **lappe sammen** en fyr som vil finne De Visers Sten

etmalen

oplappen

Toril Brekke zegt over Ikaros:

Boken er skrevet i et vakkert og rikt språk, og den er full av detaljer fra en for de fleste ukjent natur og om mennesker så annerledes enn nordmenn. Den vakte stor og **berettiget** oppsikt og er nok, sett **med ettertidens** øyne, Jensens viktigste verk.
(bron: Norsk biografisk leksikon)

terecht

achteraf gezien

Line (1959) is zowel het relaas van een heftige liefdesrelatie als het portret van een generatie. Nadat hij van school is weggestuurd heeft de 19-jarige Jacob (zijn moeder is

overleden, zijn vader is geestesziek) zich een tijdje in het buitenland opgehouden om verdere confrontaties met zijn voogd en de rest van zijn familie te ontlopen.

Wanneer hij naar Oslo terugkeert, ontmoet hij daar zijn jeugdvriendin Line, de dochter van een vastgoedmakelaar. Tussen hen beiden komt het al gauw tot een heftige, seksueel geladen relatie, die uiteindelijk ook een heftig einde kent.

Alles speelt zich af in een milieu van halfvolwassene, nogal verwaande "jyplinger" die zich nogal eens aan inhoudsloos, verward gepraat en haantjesgedrag te buiten gaan:

Tåler ikke mannen en **karnøffel** når den kommer, så skal han **omkull**¹. **Luske**² avsted som en **junse**³ på **kladdeføre**⁴, **du vene**⁵. Forøvrig burde han gå hjem og barbere seg isteden for å fly omkring som løpegutt for Rudolf Steiner. Det er min hjertens mening, Thomas. Han er jo full av ekle **nibber**. Han skulle barbere seg, skulle han. Eller bruke **rakekniven** på annet vis.

mep op zijn smoel
¹ op zijn bek; ² 'm stilletjes smeren; ³ knul; ⁴ plakkerige sneeuw; ⁵ maat.

"rotstopjes"
het scheermes

Het is een milieu waar Jacob eigenlijk niet echt thuishoort: het scheldwoord "møll" (eigenlijke betekenis: "mot" – het insect) is dan ook een aantal keren zijn deel

Wat bij de oorspronkelijke publicatie zeker indruk gemaakt heeft zijn de voor die tijd zeker onverbloemde seksuele passages en de directe stijl: Jacob spreekt de lezer een aantal keren ook echt aan met de nodige slangwoorden (zie ook het fragmentje hierboven)

Joacim (1961) gaat over de moeilijke keuze tussen vrijheid en verantwoordelijkheid". De titelfiguur werkt als reclametekeenaar in Oslo maar voelt zich niet goed in zijn vel: hij heeft hogere artistieke aspiraties. Tot grote ontgoocheling van zijn schoonvader zegt hij zijn job op:

jeg [...] er både forbløffet og skuffet over din **manglende evne** til å tenke klart. Det skuffer meg at du vil skyve sentimentale drømmerier foran soleklare forpliktelser [...] Det smaker av egoisme kamouflert som idealistisk selvpoffrelse i kunstens tjeneste.

ontbrekend vermogen

Joacim trekt zich terug op een Grieks eilandje om zich daar te bezinnen en te schilderen. Hij wordt er al snel verliefd op de Deense doctoraatsstudente Irene en wanneer zijn vrouw Cecile en hun baby Bente hem een paar maanden later volgen ontstaat een gespannen situatie:

Hun slapp **ukebladet** og tok seg til ansiktet. Også solbrillene falt i gulvet. Hun holder over øynene med begge hender.

het weekblad

Jeg kan ikke mer! ropte hun. Jeg holder det ikke ut en

dag lenger!

Og hun kastet seg **hulkende** på en stol, klamret seg til **rygglenet**¹, **dunket**² **pannen**³ mot det.

Hvorfor er du slik mot meg? hulket hun. Hva er det som skjer med oss? Nå som vi er her som vi er og alt.

[...]

Hva har jeg gjort deg? stotret hun med **dirrende** munn og klamret seg til **stollenet**. Hvorfor er du slik mot meg? Kim, Kim. Hva har jeg gjort?

En flamme slo inn over meg, et lys, en **ømhet** uten grenser eller mål. Herregud, herregud, hva har hun gjort? Med hvilken **rett** plager jeg henne? Med hvilken rett!

snikkend

¹ de rugleuning; ² bonkte; ³ haar voorhoofd

trillende

stoelleuning

tederheid

recht

Kort nadat Irene een definitief besluit genomen heeft, verandert het leven voor alledrie in een nachtmerrie.

Er is wel beweerd dat de figuur van Joakim gebaseerd zou zijn op Leonard Cohen, met wie Jensen een tijd bevriend was, maar hij heeft dat zelf altijd ontkent.

Heel anders is de korte, intrigerende en duidelijk satirisch bedoelde toekomstroman Epp. (1965). In niet nader gespecificeerde toekomst wordt in Gambolia alle handenarbeid (en waarschijnlijk ook een deel van de geestesarbeid) verricht door robots. De doorgedreven systematisering en automatisering blijkt ook uit de naam van de inwoners: hoe belangrijker ze zijn, hoe langer hun naam. Drie letters duidt op middelmaat, wie dieper wegzakt ziet zijn naam verkort tot twee of zelfs één letter, wie belangrijker wordt brengt het tot vier of zelfs vijf letters.

De vroegere arbeiders zijn nu "utomasjonspensjonister" geworden. Ze leven in kleine flatjes in immense torengebouwen en brengen hun tijd door met ...zo goed als niets doen, ook al worden ze er via "skjermene" wel toe aangezet om "lærmaskiner" te gebruiken.

Hoofdfiguur Epp werkte ooit als "limslyngekanon" in een fabriek waar behangselpapier gemaakt wordt, maar woont nu al meer dan 25 jaar in een "hybel". Zijn voornaamste bezigheid is het schrijven van rapporten waarin hij zijn dagelijkse handelingen noteert: het koken van een ei, het voederen van zijn vleesetende plant, en het in de gaten houden van zijn buurman – elkaar door het spionnetje in de deur bekluren blijkt een van de lievelingsbezigheden van veel inwoners van het torengebouw te zijn.

Epp vindt zichzelf superieur aan zijn buurman Lem en daardoor leven ze op gespannen voet met elkaar. Op een bepaald moment hebben Epp en Lem een meningsverschil over het zaad waarmee Lem zijn goudvis voedert: is het vissenvoer zoals Lem beweert of kanariezaad zoals Epp volhoudt? Uiteindelijk stelt Epp bij wijze van compromis voor om het gewoon over "zaad" ("frø") te hebben. De discussie leidt toch tot een wekenlange

"verwijdering" tussen beide. In het volgende fragment komt Lem uiteindelijk zijn fout toegeven:

Så gikk mer enn en måned og han besøkte meg ikke.
Ikke jeg ham heller. Jeg kan være hardt som bein når
det gjelder. Satte han ikke vårt vennskap høyere så
hadde jeg intet å tape. Bare tur frem med ditt, du,
tenkte jeg.
Men en kveld på høsten engang, jeg tror det var høst,
kom han **luskende**¹, **blottet**² for stolthet som han var.
Han hadde tenkt over saken, sa han, og nå var han
villig til å gi meg rett.
Jeg **godtar** frø, sa han.
Jasså, sa jeg.
Jeg godtar frø, sa han.
Jeg hører det, sa jeg.
Forstår du? sa han.
Nei, sa jeg.
Forstår du ikke? sa han.
Nei, sa jeg.
Så sier vi frø da? sa han.
Sier vi frø? sa jeg.
Ja skal vi ikke si frø da? sa han.
Skal vi det? sa jeg.
Oss imellom mener jeg, sa han. La oss si frø, Epp.
Frø? Sa jeg. Du snakker som om det var din idé. Jeg sa
det først.

¹ met de staart tussen de benen

² ontdaan van

accepteer

En zo gaat het nog een hele tijd verder...

De mens die zijn fundamentele waarde (waardigheid) verloren heeft en dat krampachtig voor zichzelf probeert te ontkennen, het heeft iets van Beckett, ook al is het onderwerp van het gesprek hier concreter.

Uiteindelijk wordt Lem wegens emotionele problemen naar een kuuroord aan zee overgeplaatst en krijgt Epp dus een nieuwe buurman. Wordt die nieuwe buurman een nieuwe (destabiliserende) factor in zijn leven?

De bekende Duitse filosoof Hans Magnus Enzensberger noemde Epp

et smalt, **omhyggelig**¹ kalkulert, **ondskapsfullt**²
stykke prosa.

¹ zorgvuldig; ² boosaardig

2. Lectuur op het net: drie novellen van Axel Jensen

Deze heel vroege, nooit gepubliceerde novellen zijn te vinden via:

Het artikel "Axel Jensen og hans kvinner"

(tussen haakjes: Marianne Ihlen (1935 – 2016), van wie in dit artikel sprake is, was na de breuk met Jensen, zeven jaar lang de muze van Leonard Cohen, die voor haar "So Long, Marianne", "Bird on a Wire" en "Hey, That's no way to say goodbye"schreef)

De URL van het artikel is:

<https://www.nrk.no/kultur/axel-jensen-og-hans-kvinner-1.8033087>

Klik op:

**Les Axel Jensens upubliserte
noveller:**

- > [«Hånden»](#)
- > [«Flukten»](#)
- > [«Våren»](#)

Per bladzijde wordt aangegeven op welke regel het woord zich bevindt. Bij tikfouten e.d. wordt na => de correcte vorm gegeven.

Våren

Bladzijde 1

- 2 bregnene = de varens
- 6 leire = klei
- 9 lutet = helde voorover
- 12 alle vegne = overal
- 13 lattermilde = vrolijke
- 16 lommerusk = stukjes stof die zich in de zak van een jas/broek verzameld hebben
- 21 med mønstre = met een patroon
- 22 flagrer = fladdert
- 23 neier = een buiging maakt

Bladzijde 2

- 2 kjoletøy = stof waaruit een jurk gemaakt is
- 17 slakke => slake = licht hellende
- 19 morken = vermolmd
- stubbe : stronk
- 22 tuftekall = kabouter
- moseskjegg = me af baard van mos
- 23 tro = vraag ik
- 30 gjenskinnet = de weerschijn
- løv = blad

Hånden

Bladzijde 1

Bladzijde 3

- 1 bløt = zacht
- 3 øyenvippene = wimpers
- 7 mauertue = mierennest
- 9 barnåler = naalden (van een naaldboom)
- 12 plidrer ????
- skotter = kijken
- 18 munk = monnik
- 19 hasselbusk = hazelaar
- 22 hasselkjerret = het hout van de hazelaar
- 24 skuddene = loten
- 29 hva vedkommer de ham? = wat heeft met hen te maken

Bladzijde 4

- 1 håndleddene = polsen
- 3 blussende = opvlammende
- 11 dingler = bengelen
- 13 skogglar = schateren
- 14 klase = tros
- 16 viske bort = weggommen
- hinne = waas
- 18 gnir = wrijft

- 29 himlen => himmelen

1 åskammen = de heuvelkam
3 senepsgule => sennepsgule = mosterd-gele
4 slagghaugene = de sintelhopen
5 stutte = korte
brunsvidde = bruinverbrande
6 brakkene = de barakken
7 døste = sufte
8 akslet = schouderde
12 uhygge = akelige stemming
28 lessingringer = geelkoperen ringen

Bladzijde 2

3 skingrende = schrille
hulking = gesnik
16 tydet = ontcijferde

Bladzijde 3

5 ta deg i vare = wees op je hoede
15 sørgelig = treurig
oppsinn => oppspinn = verzinzel
18 sammentreff = samenloop van omstandigheden
23 synsranden = de horizon
26 skjebnetunge = gewichtige

Bladzijde 4

8 tærende = aanvretend

Flukten

Bladzijde 1

1 lummert = drukkende
2 drag = beweging
14 flyglet = de vleugelpiano
17 røket = afgeknapt
18 strengbunden = de zangbodem
22 tendte på => tente på = staken (het) aan
23 slikket = likten
glorie = stralenkrans
flasset = deed ... afschilferen
24 verandastolpene = de verandastijlen

Bladzijde 2

3 himmelsvelget = de hemelafgrond
7 håndflatene = zijn handpalmen
9 bløtt = zacht
16 mauertuene = de mierennesten
17 viet => videt
19 skogsrydningen = de open plek in het bos
tømmerhytte = blokhut
22 flakkende = flikkerende
fremhevet = deed ... uitkomen
23 hulninger = holten
24 ha festet seg ved = opgemerkt hebben

Bladzijde 3

Bladzijde 5

16 hensyn = overwegingen
12 kjerra = het "ding", de raket
15 tennte => tente = stak ... aan
heldige gris => heldiggris = bofkont
17 gammal => gammel
19 jævelig => jævlig = rottig
klikke = mislopen
18 lyskastrene => lyskasterne = de schijn-werpers
19 jordskorpen = de aardkorst
20 tyngdens grep = de zwaartekracht
molykyl => molekyl
på tvers av = in weerwil van
25 koks = cokes
33 loddent = verradelijk

Bladzijde 6

8 spaken = de pook
9 rammet inn av = omringd door
14 utløser = brengen ... teweeg
15 knuge seg = omklemmen
18 skrattende = huilende
19 fletter opp = scheurt ... aan stukken
23 mothaker = weerhaken
27 himlen => himmelen
30 tosk = dwaas

19 Kaptienen => Kapteinen

glippet = knipperde

21 Hvabehager => Hva behager = wablief

31 dødsdøm = doodvonnis

Bladzijde 7

1 vissheten = het besef

14 ebber ut = op zijn laatste benen loopt

21 refselse = berisping

29 skuldertrekk = schouderophalen

30 dette kjenner jeg ikke til = daar weet ik niks van

Bladzijde 8

1 tettet = gedicht

8 slamrende = klapperende

lemmer = luikden

13 bandolæret = friem

14 akte seg = schoof

17 rallende = reutelend

21 resetet = de houten bank

22 nøklen => nøkkelen

23 fojtjernene = de voetboeien

låste opp = opende

dele => deler

28 jernokse = ijzeren stier

slamrende = lawaaierige

5 skrålte = bralden
9 høyrostede = luidruchtig
20 baktroppene = de achterhoede
22-23 gjøre det av med dem = met hen afrekenen
29 sivet = riet

Bladzijde 4

7 dronn = gedreun
15 erselveste => er selveste
18 han => hans
21 trelemmer = houten luiken
28 vannrør = waterpijp
sildret = sijpelde

Bladzijde 5

3 gods = landgoed
5 størknet = gestold
11 Arstall => Årstall
13 samleie = geslachtsgemeenschap
14 skjøger = hoeren
skrevet med = deden ... uit delkaar

Bladzijde 6

14 såre = erg

Bladzijde 9

1 trumming => tromming
skinnene = de rails
2 skrangling = gerammel
3 jernbeslätte = met ijzer beslagen
stovlehelene = hielen van de laarzen
6 skibinning => skibinding: *voorziening op een ski waarmee de schoen wordt vastgemaakt*
14 fikk overtaket på = verdrong
18 borret => bofret
19 skaren = sneeuwkorst
23 trillet = rolde
25 frostroyk = koude mist
26 dirret = trilde
synsranden = de gezichtseinder
30 stille inn = aanpassen

Bladzijde 10

2 for hvert åndedrag = iedere keer dat hij uitademde
6 slapp ... taket i = had geen vat meer op hem
17 likegladhet = onverschilligheid